

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Криворучко Володимир Вікторович

УДК 349.2; 349.3

**ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОПЛАТИ
ПРАЦІ ТА СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СЛУЖБОВЦІВ
СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ**

Спеціальність 12.00.05 – трудове право;
право соціального забезпечення

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Харків – 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі трудового та господарського права Харківського національного університету внутрішніх справ Міністерства внутрішніх справ України.

Науковий керівник: доктор юридичних наук, професор
МЕЛЬНИК Костянтин Юрійович,
Харківський національний університет
внутрішніх справ,
начальник кафедри трудового
та господарського права.

Офіційні опоненти: доктор юридичних наук, професор
ІНШИН Микола Іванович,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
завідувач кафедри трудового права
та права соціального забезпечення;

кандидат юридичних наук, доцент
**СКОРОБАГАТЬКО Андрій
Васильович**,
Одеська національна морська академія,
завідувач кафедри цивільного та
трудового права.

Захист відбудеться 02 липня 2015 р. о 13 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 64.700.08 Харківського національного університету внутрішніх справ за адресою: 61080, м. Харків, просп. 50-річчя СРСР, 27.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Харківського національного університету внутрішніх справ за адресою: 61080, м. Харків, просп. 50-річчя СРСР, 27.

Автореферат розісланий 29 травня 2015 р.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

К.В. Коваленко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. У сучасних умовах, коли зберігається високий рівень загроз для державного суверенітету, конституційного ладу, територіальної цілісності України, виняткового значення набуває питання належного функціонування Служби безпеки України.

Важливість діяльності зазначеного правоохоронного органу важко переоцінити. Це виходить із завдань, які стоять перед Службою безпеки України, а також того факту, що після проголошення незалежності України одним із перших кроків нової держави стало створення органів національної безпеки.

Сьогодні існує багато недоліків у національному законодавстві, яке регламентує проходження служби службовцями Служби безпеки України, а саме: численність нормативно-правових актів різного рівня, розпорошеність нормативного матеріалу в нормативно-правових актах, обмежений доступ до таких важливих питань для кожного працівника, як регламентація оплати праці та соціального забезпечення. Також слід відзначити існуючий неналежний рівень оплати праці, пенсійного забезпечення, забезпечення соціальними допомогами, пільгами та компенсаціями зазначених службовців.

Ситуацію у сфері проходження служби та соціального забезпечення службовців Служби безпеки України може погіршити заплановане скорочення чисельності Служби безпеки України та скасування спеціального пенсійного забезпечення.

Все це негативним чином впливає на ефективність діяльності службовців Служби безпеки України із реалізації ними правоохоронної функції держави. Слід також звернути увагу на те, що саме ці моменти не дозволяють забезпечити Службу безпеки України висококваліфікованими фахівцями та зупинити відплив професіоналів із зазначеного правоохоронного органу.

Незважаючи на безперечну актуальність та надзвичайну важливість, проблема правового регулювання оплати праці та соціального забезпечення службовців Служби безпеки України досі не одержала свого комплексного дисертаційного дослідження.

Теоретичну основу роботи становлять праці вітчизняних і зарубіжних учених у галузі трудового права та права соціального забезпечення, зокрема: М. Г. Александрова, В. С. Андрєєва, В. М. Божка, М. О. Буянової, В. С. Венедіктова, С. В. Вишновецької, К. М. Гусова, В. В. Жернакова, Р. І. Іванової, М. І. Іншина,

М. М. Клемпарського, С. С. Лукаша, А. Р. Мацюка, К. Ю. Мельника, П. Д. Пилипенка, С. М. Прилипка, В. І. Прокопенка, О. І. Процевського, С. М. Синчук, І. М. Сироти, О. В. Смирнова, В. М. Толкунової, Н. М. Хуторян, Г. І. Чанишевої, О. М. Ярошенка та ін.

Наукове дослідження особливостей правового регулювання оплати праці та соціального забезпечення службовців Служби безпеки України покликане допомогти вдосконалити відповідне національне законодавство та правозастосовну практику. Означене набуває ще більшої значущості за умови реформування трудового та пенсійного законодавства, яке відбувається у наші дні.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Дисертаційне дослідження виконано відповідно до п. 14 Пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2010–2014 років, затверджених наказом Міністерства внутрішніх справ України від 29.07.2010 р. № 347, та п. 14.35 Пріоритетних напрямів наукових досліджень Харківського національного університету внутрішніх справ на 2011–2014 років, а також планів наукових досліджень кафедри трудового та господарського права Харківського національного університету внутрішніх справ.

Мета і задачі дослідження. Мета дисертаційного дослідження полягає у визначенні особливостей правового регулювання оплати праці та соціального забезпечення службовців Служби безпеки України та виробленні пропозицій з удосконалення теоретичних положень і національного законодавства у даній сфері.

Для досягнення зазначеної мети в дисертації були поставлені наступні дослідницькі задачі:

- сформулювати визначення понять «органи національної безпеки», «грошове забезпечення службовців Служби безпеки України», «соціальне забезпечення», «соціальний захист», «пенсійне забезпечення службовців Служби безпеки України», «державні соціальні допомоги»;

- розглянути правовий статус службовців Служби безпеки України;

- вивчити сучасний стан правового регулювання оплати праці та соціального забезпечення службовців Служби безпеки України;

- розглянути закордонний досвід правового регулювання оплати праці та соціального забезпечення службовців органів національної безпеки;

- охарактеризувати право службовців Служби безпеки України на оплату праці та на соціальне забезпечення;
- визначити структуру грошового забезпечення службовців Служби безпеки України;
- виявити особливості пенсійного забезпечення службовців Служби безпеки України;
- розглянути забезпечення службовців Служби безпеки України соціальними допомогами, пільгами та іншими видами соціального забезпечення;
- сформулювати низку теоретичних положень та рекомендацій щодо вдосконалення правового регулювання оплати праці та соціального забезпечення службовців Служби безпеки України.

Об'єктом дослідження є трудові та соціально-забезпечувальні правовідносини службовців Служби безпеки України.

Предметом дослідження є особливості правового регулювання оплати праці та соціального забезпечення службовців Служби безпеки України.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження становлять загальнонаукові та спеціальні методи пізнання правових явищ: діалектичний, формально-логічний, системно-структурний, порівняльно-правовий тощо. Діалектичний метод дозволив розглянути проблеми правового регулювання оплати праці та соціального забезпечення службовців Служби безпеки України в їх розвитку та взаємозв'язку (підрозділи 1.2, 1.3). Формально-логічний метод надав можливість виявити особливості правового регулювання оплати праці та соціального забезпечення службовців Служби безпеки України та запропонувати власні визначення ряду понять, пов'язаних із оплатою праці та соціальним забезпеченням (підрозділи 2.1, 2.2, 3.1, 3.2). За допомогою системно-структурного методу досліджено систему нормативно-правових актів, які регламентують оплату праці та соціальне забезпечення службовців Служби безпеки України (підрозділи 1.2, 2.2, 3.2, 3.3). Порівняльно-правовий метод використовувався під час дослідження передового досвіду закордонних країн у сфері правового регулювання оплати праці та соціального забезпечення службовців органів національної безпеки (підрозділи 1.3, 2.2).

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є першим комплексним дослідженням особливостей правового регулювання оплати праці та соціального забезпечення службовців Служби безпеки України в сучасних умовах. У результаті

проведеного дослідження сформульовано нові наукові положення та висновки, які запропоновані здобувачем особисто, зокрема:

вперше:

– запропоновано поряд із поняттям «правоохоронні органи» ввести в національну законодавчу практику поняття «органи національної безпеки». Надано авторське визначення терміна «органи національної безпеки»;

– визначено поняття «грошове забезпечення службовців Служби безпеки України», під яким пропонується розуміти встановлену законодавством та актом призначення на посаду винагороду, яка виплачується у грошових знаках регулярно службовцям за виконання ними посадових обов'язків;

удосконалено:

– назву ст. 1 Закону України «Про оплату праці» і ст. 94 Кодексу законів про працю України та зміст ч. 1 цих статей, а також низку статей нормативно-правових актів у сфері оплати праці та соціального забезпечення службовців Служби безпеки України;

– структуру грошового забезпечення службовців Служби безпеки України шляхом обґрунтування необхідності підвищення посадового окладу до розміру середньомісячної заробітної плати по країні та залишення окладу за військовим званням і декількох надбавок (за вислугу років, за знання іноземної мови, за виконання особливо важливих завдань), а також відповідного преміювання;

– поняття «державні соціальні допомоги», під яким пропонується розуміти регулярні або одноразові грошові виплати, які надаються фізичним особам з метою їх підтримки при настанні життєвозначимих обставин на умовах, передбачених законодавством, з коштів державного бюджету;

дістали подальшого розвитку:

– позиція про нетотожність категорій «соціальне забезпечення» та «соціальний захист». Надано авторське визначення термінів «соціальне забезпечення» та «соціальний захист»;

– розуміння необхідності диференційованого підходу у сфері соціального забезпечення залежно від характеру трудової діяльності. Доведено, що в основі особливого соціального забезпечення службовців Служби безпеки України лежать об'єктивні виробничі фактори;

– позиція щодо необхідності залишення спеціального пенсійного забезпечення в Україні, зокрема для службовців Служби безпеки України;

– розуміння доцільності проведення систематизації та уніфікації нормативного матеріалу у сфері проходження служби та соціального забезпечення у Службі безпеки України, на підставі чого пропонується прийняти сучасний комплексний закон – Закон України «Про Службу безпеки України», в якому, зокрема, слід детально викласти норми щодо оплати праці та соціального забезпечення службовців.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що викладені в дисертації висновки та пропозиції можуть бути використані у:

– науково-дослідній роботі – для подальшого дослідження проблем правового регулювання оплати праці та соціального забезпечення;

– правотворчості – при внесенні змін у Закон України «Про Службу безпеки України» та інші нормативно-правові акти у відповідній сфері, а також у ході розроблення проекту Трудового кодексу України;

– правозастосуванні – з метою вдосконалення практики застосування норм чинного законодавства у сфері оплати праці та соціального забезпечення службовців Служби безпеки України;

– навчальному процесі у вищих навчальних закладах – під час вивчення та викладання навчальних дисциплін «Трудове право» та «Право соціального забезпечення», при підготовці підручників, навчальних посібників та методичних рекомендацій, а також у науково-дослідній роботі аспірантів, ад'юнктів, студентів та курсантів.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертації доповідалися та обговорювалися на двох всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Трудове законодавство: шляхи реформування» (Харків, 2013), «Єдність і диференціація трудового права та права соціального забезпечення» (Харків, 2014) та науково-практичній конференції «Актуальні проблеми сучасної науки» (Харків, 2014), а також на засіданнях кафедри трудового та господарського права Харківського національного університету внутрішніх справ.

Публікації. Основні результати дисертації відображено в чотирьох наукових статтях, опублікованих у фахових виданнях України, та одній статті, що вийшла друком у закордонному науковому виданні, а також у трьох тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, які включають вісім підрозділів, висновків і списку використаних джерел. Повний обсяг дисертації становить 187 сторінок, із них основного тексту 167 сторінок. Кількість використаних джерел – 192.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** висвітлюється актуальність теми дослідження, визначаються його мета та задачі, методи, що використовувалися під час його проведення, викладається наукова новизна, підкреслюються теоретичне і практичне значення роботи, наводяться дані, які свідчать про апробацію результатів дослідження та публікації.

Розділ 1 «Загальна характеристика правового регулювання оплати праці та соціального забезпечення службовців органів національної безпеки в Україні та за кордоном» складається з трьох підрозділів, у яких аналізується сучасний стан правового регулювання оплати праці та соціального забезпечення службовців Служби безпеки України, вивчається закордонний досвід правового регулювання оплати праці та соціального забезпечення службовців органів національної безпеки.

У *підрозділі 1.1 «Правовий статус службовців Служби безпеки України та Служби безпеки України як суб'єктів трудового права та права соціального забезпечення»* досліджуються точки зору науковців щодо змістового наповнення категорії «правовий статус особи», обґрунтовується, що структуру правового статусу людини становлять права, свободи, обов'язки та їх юридичні гарантії, а елементами правового статусу державного органу слід вважати компетенцію, мету, завдання, функції, структуру органу, форми і методи його діяльності. Визначено особливості правового статусу службовців Служби безпеки України та Служби безпеки України як суб'єктів трудового права та права соціального забезпечення.

Відзначається, що в дисертаційному дослідженні під службовцями Служби безпеки України розуміються співробітники-військовослужбовці за термінологією, яка передбачена в ч. 1 ст. 19 Закону України «Про Службу безпеки України». Доводиться, що службовці Служби безпеки України є носіями загального, спеціального та індивідуального правового статусу. По-перше, вони володіють однаковими з іншими громадянами конституційними правами, свободами, обов'язками та юридичними гарантіями їх реалізації та захисту, по-друге, вони наділені спеціальними правами,

обов'язками та юридичними гарантіями, що визначають місце зазначених службовців серед інших категорій населення та обумовлюють, зокрема, специфіку їх трудових та соціально-забезпечувальних правовідносин, по-третє, конкретний службовець наділений персоніфікованою сукупністю прав, обов'язків та юридичних гарантій, які закріплені в його функціональних обов'язках та посадовій інструкції.

Вказується, що Служба безпеки України, належачи до юридичних осіб публічного права, володіє трудовою правосуб'єктністю та правосуб'єктністю у сфері соціального забезпечення з моменту державної реєстрації. Служба безпеки України володіє спеціальною правосуб'єктністю, оскільки коло правовідносин, в які може вступати даний правоохоронний орган, визначається конкретними завданнями та функціями, які на нього покладаються. Останнім також обумовлюється і можливість прийняття на роботу законодавчо обмеженого кола осіб.

У підрозділі 1.2 «Сучасний стан правового регулювання оплати праці та соціального забезпечення службовців Служби безпеки України» досліджується роль правового регулювання у соціально-правовій державі, окреслюються проблеми правового регулювання оплати праці та соціального забезпечення службовців Служби безпеки України, надаються пропозиції з удосконалення відповідного національного законодавства.

Проведений аналіз відповідного національного законодавства свідчить, передусім, про існування таких його недоліків, як: численність нормативно-правових актів різного рівня, розпорошеність нормативного матеріалу в нормативно-правових актах, обмежений доступ до таких важливих питань для кожного працівника, як регламентація оплати праці та соціального забезпечення. Обґрунтовується, що такий характер законодавства не сприяє належному користуванню та знанню прав у сфері оплати праці та соціального забезпечення, що негативним чином позначається на забезпеченні та захисті прав службовців Служби безпеки України у відповідних сферах.

Також звертається увага на відсутність комплексності та системності в змісті основного нормативно-правового акта, який регламентує діяльність Служби безпеки України, – Законі України «Про Службу безпеки України». Зокрема, в питаннях проходження відповідної служби Закон неодноразово відсилає до законодавства про працю, а питання оплати праці та соціального забезпечення

службовців Служби безпеки України в ньому практично не врегульовано.

Обґрунтовується доцільність проведення систематизації та уніфікації відповідного нормативного матеріалу, на підставі чого пропонується прийняти сучасний комплексний закон – Закон України «Про Службу безпеки України», в якому, зокрема, слід детально викласти норми щодо оплати праці та соціального забезпечення службовців.

У підрозділі 1.3 «Закордонний досвід правового регулювання оплати праці та соціального забезпечення службовців органів національної безпеки» досліджується досвід промислово розвинених країн у сфері правового регулювання оплати праці та соціального забезпечення службовців органів національної безпеки; надаються пропозиції щодо необхідності запозичення відповідного позитивного досвіду.

Досвід промислово розвинених країн свідчить про те, що розмір оплати праці службовців органів національної безпеки встановлений вище, ніж середній розмір заробітної плати по країні. Розмір оплати праці відповідних службовців залежить від займаної посади, стажу роботи, кваліфікації та результатів праці. Основну частину оплати праці становить посадовий оклад. Певну частину оплати праці службовців органів національної безпеки становлять виплати за стаж роботи, за результати праці тощо.

У сфері соціального забезпечення службовців органів національної безпеки у закордонних країнах спостерігається наступна ситуація. Вони виходять на пенсію раніше, ніж більшість громадян відповідної країни. Розмір пенсії цих службовців залежить від заробітної плати та стажу служби. Як правило, він також є вищим, ніж середній розмір пенсії по країні. Службовцям органів національної безпеки надається безоплатне або частково оплачене з державного або муніципального бюджету житло. Вони забезпечуються медичним обслуговуванням та соціальним страхуванням на випадок поранення, професійного захворювання, інвалідності, смерті. Особливе місце в системі соціального забезпечення службовців органів національної безпеки закордонних країн посідає державна підтримка членів сім'ї службовця, загиблого при виконанні службових обов'язків.

Важливими для соціальної та правової захищеності службовців органів національної безпеки та їх сімей є державні програми переселення, надання житла, влаштування у дошкільні та інші освітянські заклади членів сімей службовців, які працюють під

прикриттям або які виступали свідками чи іншими учасниками процесів у справах щодо організованої злочинності, наркокартелів тощо.

Розділ 2 «Оплата праці службовців Служби безпеки України» складається з двох підрозділів, у яких досліджуються право службовців Служби безпеки України на оплату праці та структура їх грошового забезпечення.

У підрозділі 2.1 *«Право службовців Служби безпеки України на оплату праці»* аналізуються наукові підходи, норми міжнародного та національного законодавства щодо права працівників на оплату праці, досліджується співвідношення категорій «оплата праці», «заробітна плата», «грошове забезпечення», надається визначення поняття «грошове забезпечення службовців Служби безпеки України».

Відзначається, що право службовців Служби безпеки України на оплату праці реалізується в ході існування трудових правовідносин. На службовців поширюються права у сфері оплати праці, передбачені міжнародними договорами, Конституцією України та відповідним спеціальним законодавством.

Констатується, що сьогодні Україна стикається з проблемою зниження авторитету правоохоронних органів, зокрема Служби безпеки України, у суспільстві. Доводиться, що чинником підвищення авторитету Служби безпеки України є забезпечення належного соціального статусу службовців цього органу, особливу роль у якому відіграє значне підвищення оплати їх праці. Доведено, що даний крок також сприятиме вступу до цієї служби кваліфікованих кадрів та зменшить їх відплив у приватні охоронні компанії.

Підкреслено, що, виходячи з виключно грошової форми оплати праці службовців Служби безпеки України, є доцільним застосування в законодавстві щодо них терміна «грошове забезпечення».

У підрозділі 2.2 *«Структура грошового забезпечення службовців Служби безпеки України»* досліджується правова регламентація посадових окладів, окладів за військовими званнями, надбавки за вислугу років, інших надбавок та доплат, а також премії, надаються пропозиції з удосконалення відповідного законодавства.

Відзначається, що грошове забезпечення службовців Служби безпеки України складається з посадового окладу, окладу за військовим званням, надбавки за вислугу років, інших надбавок та доплат, а також премії. Звертається увага на те, що основною, структуроутворюючою складовою грошового забезпечення є посадовий оклад, який встановлюється службовцю Служби безпеки

України відповідно до посади, яку він займає, згідно зі встановленими законодавством нормативами. Вказується на неприпустимість встановлення розміру посадового окладу нижче мінімальної заробітної плати, що спостерігається сьогодні.

Надаються пропозиції з удосконалення норм постанови Кабінету Міністрів України «Про упорядкування структури та умов грошового забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу» від 07.11.2007 р. № 1294, зокрема щодо необхідності встановлення різниці між окладами за військовими званнями 40–50 гривень та чітких відсоткових розмірів наступних надбавок: за виконання особливо важливих завдань під час проходження служби; за безпосереднє виконання спеціальних завдань із забезпечення державної безпеки; службовцям Служби безпеки України, які провадять оперативно-розшукову, розвідувальну чи контррозвідувальну діяльність та інформаційно-аналітичне забезпечення органів державної влади і оперативно-службову діяльність.

Розділ 3 «Соціальне забезпечення службовців Служби безпеки України» містить три підрозділи, в яких досліджується права регламентація пенсійного забезпечення службовців Служби безпеки України, а також забезпечення їх соціальними допомогою, пільгами та іншими видами соціального забезпечення.

У підрозділі 3.1 «Право службовців Служби безпеки України на соціальне забезпечення» досліджується природа права на соціальне забезпечення, визначається співвідношення категорій «соціальне забезпечення» та «соціальний захист», обґрунтовується необхідність спеціальних підходів до соціального забезпечення службовців Служби безпеки України.

В ході дослідження права громадян на соціальне забезпечення було з'ясовано, що особливістю сучасного права соціального забезпечення є наявність спеціальних норм, які передбачають особливості у наданні різновидів соціального забезпечення певним категоріям населення, зокрема службовцям Служби безпеки України. Зазначених службовців можна віднести до категорії осіб з особливими умовами праці. Їх праця характеризується важливістю виконуваних ними завдань із захисту державного суверенітету, конституційного ладу, територіальної цілісності держави тощо; пов'язана з небезпекою для життя і здоров'я них самих та їх близьких; відбувається, переважно, у криміногенному середовищі; на практиці здійснюється в умовах ненормованого робочого часу та за будь-яких погодних умов.

У підрозділі 3.2 «Пенсійне забезпечення службовців Служби безпеки України» вивчаються підходи національного законодавця та вчених до визначення категорії «пенсія», надається авторське визначення поняття «пенсійне забезпечення службовців Служби безпеки України», досліджуються підстави та умови надання службовцям Служби безпеки України пенсій за вислугу років, по інвалідності та у разі втрати годувальника.

Звертається увага на необхідність підняття рівня пенсійного забезпечення в Україні, який нині жодним чином не відповідає рівню пенсійного забезпечення у Європейському Союзі, до рівня забезпечення гідного рівня життя пенсіонерам. Останнє випливає, насамперед, із міжнародних актів, які до числа прав людини та громадянина відносять таке невід'ємне право кожного, як право на життя та право на достатній життєвий рівень. Для цього сьогодні необхідно вжити передусім таких заходів, як індексація пенсій, підвищення заробітних плат, виведення їх з тіні та введення у дію накопичувальної системи пенсійного страхування.

Обґрунтовується необхідність залишення спеціального пенсійного забезпечення для службовців Служби безпеки України. Так, наразі служба в цьому державному органі потребує від службовців швидкості реакції, витривалості, гнучкості мислення та інших молодіжних якостей. Як відомо, з роками такі кондиції знижуються, що є цілком природним процесом. Це, передусім, обумовлює необхідність більш раннього виходу даних службовців на пенсію. Цьому сприяє пенсійне забезпечення за вислугу років. Спеціальні правила у пенсійному забезпеченні по інвалідності та у разі втрати годувальника встановлені з огляду на небезпеку служби та обумовлюються увагою держави до осіб, які стоять на охороні її інтересів. Крім цього, спеціальне пенсійне забезпечення є елементом підтримки відповідного соціального статусу службовця та компенсацією обмежень на зайняття підприємницькою та іншими видами діяльності.

У підрозділі 3.3 «Забезпечення службовців Служби безпеки України соціальними допомогам, пільгами та іншими видами соціального забезпечення» досліджується порядок надання соціальних допомог, пільг, медичної допомоги, санаторно-курортного лікування службовцям Служби безпеки України, надаються пропозиції з удосконалення відповідного законодавства.

Визначено державні соціальні допомоги як регулярні або одноразові грошові виплати, які надаються фізичним особам з метою їх підтримки при настанні життєвозначимих обставин на умовах,

передбачених законодавством, з коштів державного бюджету. Окреслюється коло соціальних допомог, які надаються службовцям Служби безпеки України, зокрема це одноразова грошова допомога при звільненні зі служби; грошова допомога на оздоровлення; матеріальна допомога для вирішення соціально-побутових питань; одноразова грошова допомога у разі загибелі (смерті), інвалідності або часткової втрати працездатності без встановлення інвалідності; допомога в проведенні похорону; державна допомога сім'ям з дітьми.

Відзначається необхідність розташування нормативного матеріалу у відповідних статтях нормативно-правових актів. Так, відшкодування витрат на відрядження службовцям Служби безпеки України для виконання ними службових обов'язків не можна вважати соціальною пільгою як це передбачено в ст. 14 «Пільги військовослужбовцям та членам їх сімей» Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей». Доводиться, що даний захід є компенсаційною виплатою.

ВИСНОВКИ

1. Обґрунтовується, що поряд із поняттям «правоохоронні органи» в національну законодавчу практику доцільно ввести поняття «органи національної безпеки», під яким запропоновано розуміти систему державно-владних структурних утворень, які здійснюють комплекс правових заходів із захисту державного суверенітету, конституційного ладу, територіальної цілісності, економічного, науково-технічного і оборонного потенціалу України від підривної діяльності розвідувальних та інших спеціальних служб іноземних держав, а також від противників існуючого ладу всередині країни.

2. Існує доцільність викладення назви ст. 1 Закону України «Про оплату праці» та ст. 94 Кодексу законів про працю України наступним чином: «Оплата праці та заробітна плата», а зміст ч. 1 цих статей – «Оплата праці здійснюється шляхом виплати заробітної плати. Заробітна плата – це винагорода, яка надається працівнику роботодавцем регулярно у грошовій або іншій формі, відповідно до законодавства та трудового договору, за працю, яку виконано чи має бути виконано, або за послуги, котрі надано чи має бути надано».

3. Виходячи з виключно грошової форми оплати праці службовців Служби безпеки України є доцільним застосовувати в законодавстві щодо них термін «грошове забезпечення». Під грошовим забезпеченням службовців Служби безпеки України слід

розуміти встановлену законодавством та актом призначення на посаду винагороду, яка виплачується у грошових знаках регулярно службовцям за виконання ними посадових обов'язків.

4. Доводиться необхідність забезпечення такого стану, коли посадовий оклад у службовців Служби безпеки України буде і фактично, і реально основною складовою грошового забезпечення. Для цього необхідно підвищити посадовий оклад до розміру середньомісячної заробітної плати по країні, залишити оклад за військовим званням та декілька надбавок (за вислугу років, за знання іноземної мови, за виконання особливо важливих завдань), а також передбачити відповідне преміювання.

5. Обґрунтовується, що сьгоднішній підхід, коли різниця між окладами за військовими званнями становить 5–10 гривень, не спонукає службовця до кар'єрного зростання, що, в кінцевому рахунку, призводить до халатного ставлення до своїх посадових обов'язків, безініціативності та байдужості до ввіреної йому справи. З метою посилення кар'єрних прагнень службовця та з огляду на сучасний рівень інфляції доцільно встановити різницю між окладами за військовими званнями 40–50 гривень.

6. Існує необхідність розроблення Типового положення про преміювання в органах Служби безпеки України, що мало б відкритий характер доступу, в якому, зокрема, слід передбачити наступні показники преміювання: 1) використання передового досвіду при виконанні функціональних обов'язків; 2) висока якість підготовки документації; 3) висока результативність службової діяльності; 4) постійне підвищення кваліфікації; 5) раціональне використання робочого часу, спеціальної техніки та іншого устаткування.

7. Надаються визначення термінів «соціальне забезпечення» та «соціальний захист». Так, під соціальним забезпеченням пропонується розуміти систему державних та недержавних заходів, спрямованих на забезпечення населення послугами та матеріальними засобами у випадку настання таких життєвозначимих обставин як хвороба, інвалідність, старість, безробіття, виробнича травма, народження дитини, смерть, втрата годувальника. Соціальний захист доцільно визначити як систему державних заходів, спрямованих на забезпечення соціально вразливим верствам населення додаткових гарантій прав у сфері здобуття освіти, охорони здоров'я, працевлаштування, соціального забезпечення, забезпечення житлом, а також на відновлення порушених соціальних прав.

8. Доводиться, що посилений характер соціального забезпечення службовців Служби безпеки України, який передбачений сьогодні, не суперечить положенням ст.ст. 21 та 24 Конституції України та відповідає усталеному підходу законодавця до встановлення диференційованого підходу у сфері соціального забезпечення залежно від характеру трудової діяльності. В основі особливого соціального забезпечення службовців Служби безпеки України лежать об'єктивні виробничі фактори, зокрема службовці виконують важливі для держави завдання, які пов'язані з небезпекою для життя і здоров'я них самих та їх близьких; праця їх відбувається, переважно, у криміногенному середовищі та на практиці здійснюється в умовах ненормованого робочого часу, за будь-яких погодних умов.

9. Під пенсійним забезпеченням службовців Служби безпеки України пропонується розуміти передбачену законодавством можливість отримання особою щомісячних грошових виплат, пов'язаних із настанням життєвозначимих обставин (вислуга років, інвалідність, смерть) зі службовцями Служби безпеки України, з коштів Пенсійного фонду України.

10. Доводиться неприпустимість встановлення будь-яких обмежень пенсійного забезпечення за вислугу років, адже така пенсія є матеріальним ресурсом, заробленим службовцем за роки служби. Тому запропоновано видалити ч. 2 зі ст. 13 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб».

11. Існує доцільність не ставити виплату одноразової грошової допомоги при звільненні зі Служби безпеки України у разі звільнення зі служби за віком, у зв'язку із скороченням штатів або проведенням організаційних заходів, закінченням строку контракту, у зв'язку з безпосереднім підпорядкуванням близькій особі, систематичним невиконанням умов контракту командуванням, а також у зв'язку з настанням особливого періоду та небажанням продовжувати службу службовцем-жінкою, яка має дитину (дітей) віком до 18 років, у залежність від вислуги років. Запропоновано з абз. 1 ч.2 ст. 15 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» видалити слова «за наявності вислуги 10 років і більше».

12. Запропоновано наступну редакцію підпункту 3 п. 5 постанови Кабінету Міністрів України «Про упорядкування структури та умов грошового забезпечення військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу» від 07.11.2007 р. № 1294:

«Матеріальна допомога для вирішення соціально-побутових питань надається за наявності відповідних поважних причин раз на рік у розмірі місячного грошового забезпечення. Допомога для оздоровлення надається у розмірі місячного грошового забезпечення при виході у щорічну відпустку».

13. Є необхідним перемістити ч. 6 ст. 14 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» до ст. 9-1 цього ж Закону з огляду на те, що захід, який передбачений цією частиною, не є соціальною пільгою.

14. Існує доцільність розробити сучасний комплексний закон – Закон України «Про Службу безпеки України», в структуру якого, зокрема, слід включити розділ «Оплата праці», де передбачити статті з наступними назвами: «Грошове забезпечення та його структура», «Посадові оклади», «Оклади за військовими званнями», «Надбавки», «Доплати», «Преміювання», «Порядок та умови виплати грошового забезпечення», та розділ «Соціальне забезпечення», в якому передбачити статті з наступними назвами: «Соціальні допомоги», «Соціальні пільги», «Медична допомога та санаторно-курортне лікування», «Соціальне обслуговування», «Пенсійне забезпечення».

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ:

1. Криворучко В. В. Сучасний стан та шляхи удосконалення соціального забезпечення населення України / В. В. Криворучко // Право і Безпека. – 2013. – № 4 (51). – С. 128–132.

2. Криворучко В. В. Соціальне забезпечення: теоретичні проблеми / В. В. Криворучко // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2013. – № 4 (63). – С. 215–222.

3. Криворучко В. Современное состояние законодательства в сфере оплаты труда и социального обеспечения служащих Службы безопасности Украины / В. Криворучко // *Legea și viața: Revistă științico-practică*. – 2014. – Octombrie. – P. 93–95.

4. Криворучко В. В. Правовий статус службовців Служби безпеки України: трудовий аспект / В. В. Криворучко // Право і Безпека. – 2014. – № 2 (53). – С. 166–170.

5. Криворучко В. В. Трудовий статус Служби безпеки України як роботодавця / В. В. Криворучко // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2014. – № 2 (65). – С. 223–229.

6. Криворучко В. В. До питання юридичних фактів у трудовому праві / В. В. Криворучко // Трудове законодавство: шляхи реформування: матеріали II всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 12 квіт. 2013 р.) / за заг. ред. К. Ю. Мельника. – Х. : Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2013. – С. 167–169.

7. Криворучко В. В. Окремі проблеми соціального забезпечення населення / В. В. Криворучко // Актуальні проблеми сучасної науки : матеріали наук.-практ. конф. (Харків, 19 трав. 2014 р.). – Х. : Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2014. – С. 136–139.

8. Криворучко В. В. Єдність та диференціація правового регулювання проходження служби та соціального забезпечення у Службі безпеки України / В. В. Криворучко // Єдність і диференціація трудового права та права соціального забезпечення : матеріали III всеукр. наук.-практ. конф. (Харків, 28 листоп. 2014 р.) / за заг. ред. К. Ю. Мельника. – Х. : Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2014. – С. 303–305.

АНОТАЦІЯ

Криворучко В. В. Особливості правового регулювання оплати праці та соціального забезпечення службовців Служби безпеки України. – *На правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.05 – трудове право; право соціального забезпечення. – Харківський національний університет внутрішніх справ. – Харків, 2015.

Дисертацію присвячено дослідженню правового регулювання оплати праці та соціального забезпечення службовців Служби безпеки України. Визначаються терміни «органи національної безпеки», «грошове забезпечення службовців Служби безпеки України», «соціальне забезпечення», «соціальний захист», «пенсійне забезпечення службовців Служби безпеки України», «державні соціальні допомоги». Розглянуто правовий статус службовців Служби безпеки України. Вивчено закордонний досвід правового регулювання оплати праці та соціального забезпечення службовців органів національної безпеки. Охарактеризовано право службовців Служби безпеки України на оплату праці та на соціальне забезпечення. Визначено структуру грошового забезпечення службовців Служби безпеки України. Виявлено особливості пенсійного забезпечення службовців Служби безпеки України. Розглянуто забезпечення службовців Служби безпеки України

соціальними допомогами, пільгами та іншими видами соціального забезпечення. Сформульовано низку рекомендацій щодо вдосконалення правового регулювання оплати праці та соціального забезпечення службовців Служби безпеки України.

Ключові слова: службовці, Служба безпеки України, оплата праці, заробітна плата, грошове забезпечення, соціальне забезпечення, соціальний захист, пенсія.

АННОТАЦІЯ

Криворучко В. В. Особенности правового регулирования оплаты труда и социального обеспечения служащих Службы безопасности Украины. – *На правах рукописи.*

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.05 – трудовое право; право социального обеспечения. – Харьковский национальный университет внутренних дел. – Харьков, 2015.

Диссертация посвящена исследованию правового регулирования оплаты труда и социального обеспечения служащих Службы безопасности Украины. Определяются термины «органы национальной безопасности», «денежное обеспечение служащих Службы безопасности Украины», «социальное обеспечение», «социальная защита», «пенсионное обеспечение служащих Службы безопасности Украины», «государственные социальные пособия».

Обосновывается, что наряду с термином «правоохранительные органы» в национальную законодательную практику целесообразно ввести термин «органы национальной безопасности», под которым предлагается понимать систему государственно-властных структурных образований, осуществляющих комплекс правовых мероприятий по защите государственного суверенитета, конституционного порядка, территориальной целостности, экономического, научно-технического и оборонительного потенциала Украины от подрывной деятельности разведывательных и иных специальных служб иностранных государств, а также от противников существующего порядка внутри страны.

Охарактеризовано право служащих Службы безопасности Украины на оплату труда и на социальное обеспечение. Рассмотрен заграничный опыт правового регулирования оплаты труда и социального обеспечения служащих органов национальной безопасности.

Определена структура денежного обеспечения служащих Службы безопасности Украины. Предлагается обеспечить, чтоб должностной оклад у служащих Службы безопасности Украины был и фактически, и реально основной составляющей денежного обеспечения. Для этого необходимо повысить должностной оклад до размера среднемесячной заработной платы по стране, оставить оклад по воинскому званию и несколько надбавок (за выслугу лет, за знание иностранного языка, за выполнение особо важных задач), а также предусмотреть соответствующее премирование.

Выявлены особенности пенсионного обеспечения служащих Службы безопасности Украины. Рассмотрено обеспечение служащих Службы безопасности Украины социальными пособиями, льготами и другими видами социального обеспечения.

Предлагается разработать современный комплексный закон – Закон Украины «О Службе безопасности Украины», в структуру которого, в частности, включить раздел «Оплата труда», где предусмотреть статьи со следующими названиями: «Денежное обеспечение и его структура», «Должностные оклады», «Оклады по воинским званиям», «Надбавки», «Доплаты», «Премирование», «Порядок и условия выплаты денежного обеспечения», и раздел «Социальное обеспечение», в котором предусмотреть статьи со следующими названиями: «Социальные пособия», «Социальные льготы», «Медицинская помощь и санаторно-курортное лечение», «Социальное обслуживание», «Пенсионное обеспечение».

Ключевые слова: служащие, Служба безопасности Украины, оплата труда, заработная плата, денежное обеспечение, социальное обеспечение, социальная защита, пенсия.

SUMMARY

Kryvoruchko V. V. Peculiarities of Legal Regulation of Wages and Social Guaranteeing of the Officials of the Security Service of Ukraine. – *On the manuscript.*

Thesis for a candidate's degree by specialty 12.00.05 – labor law, social guaranteeing law. – Kharkiv National University of Internal Affairs. – Kharkiv, 2015.

The thesis is devoted to the research of legal regulation of wages and social guaranteeing of the officials of the Security Service of Ukraine. The terms: «national security agencies», «allowance of the officials of the Security Service of Ukraine», «social guaranteeing», «social security», «pensions of the officials of the Security Service of Ukraine», «state social

assistance» are defined. The legal status of the officials of the Security Service of Ukraine is considered. Foreign experience of legal regulation of wages and social guaranteeing of the officials of national security agencies is studied. The right of the officials of the Security Service of Ukraine on wages and social guaranteeing is characterized. The structure of salaries of the officials of the Security Service of Ukraine is determined. The features of pensions of the officials of the Security Service of Ukraine are revealed. Provision of the officials of the Security Service of Ukraine with social assistance, benefits and other forms of social guaranteeing is considered. A number of recommendations for improving legal regulation of wages and social guaranteeing of the officials of the Security Service of Ukraine is formulated.

Key words: officials, the Security Service of Ukraine, wages, salaries, allowance, social guaranteeing, social security, pension.

Підписано до друку 26.05.2015. Папір офсетний. Друк офсетний.
Формат 60x90/16. Умов. друк. арк. 0,9. Обл.-вид. арк. 0,9.
Тираж 100 прим.

Видавець і виготовлювач –
Харківський національний університет внутрішніх справ,
просп. 50-річчя СРСР, 27, м. Харків, 61080.

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3087 від 22.01.2008.